

Kateřina Kantarová:

ARABOVÉ V TEPLICÍCH. ČESKO-ARABSKÉ INTERAKCE Z PERSPEKTIVY
ČESKÝCH MLUVČÍCH

(Oponentský posudek doktorské disertace)

Předkládaná disertace se zabývá tématem, které je přes svůj zřejmý aktuální význam pro praxi zatím málo zpracovávané. Interakční sociolingvistiku zaměřenou na vztah k lidem z kulturně odlišného, orientálního prostředí rozvinul u nás sice japanolog Jiří V. Neústupný, avšak pokud jde o poměrně bohaté česko-arabské kontakty, reflexe se převážně omezovaly a omezují jen na příležitostné krátké postřehy s navazující úvahou o odlišnosti. Mgr. Kantarová se tématu věnuje s pevným zakotvením v metodách výzkumu a hodnocení a vedle nepochybné odbornosti uplatňuje i potřebnou míru empatie pro „my“ i „oni“. Při zpracování výzkumu, který prováděla v letech 2004-2011, se opírá o významné anglické i české práce o jazykových stránkách mezikulturního kontaktu i o práce o arabsko-západní/české problematice a o vlastní zkušenosti. Ty nabývala již v magisterském studiu a pak zejména při studiu a možná i při aktivním pracovním zapojení v lázeňské péči poskytované arabské klientele v Teplicích.

Práce má jasnou, přehlednou strukturu. Začíná základními informacemi o arabských pacientech a pracovnících v Lázních Teplice a o způsobech péče o klienty: sleduje snahu o její kvalitu, zohledňující co nejcitlivěji také jazykový a kulturní management, a informace doplňuje v příloze přetištěním teplického Standardu proklientského chování. Tlumočnické a překladatelské úkoly zabezpečují kvalifikovaní mladí lidé, zřejmě převážně z arabsko-českých rodin. Ve 2. kapitole autorka podává výklad užitého teoretického rámce. Nejobsáhlejší 3. kapitola, tvořící jádro práce, se zabývá již samotným výzkumem. Zjištěné odchylky od očekávaného způsobu chování jsou probírány v rovině jazykové, komunikační a sociokulturní. V těchto třech skupinách jsou také navrhovány vhodné úpravy. Shrnující výsledky jsou vyloženy v závěrech a v dobře formulovaném českém a anglickém abstraktu práce. Zjištění, že čeští mluvčí (zaměstanci Lázní) projevovali více tolerance k odlišnostem v jazykové rovině (v českých i anglických promluvách) než k některým jevům komunikační a sociokulturní povahy, vcelku nepřekvapuje.

Své připomínky k práci mohu shrnout do dvou okruhů. Z perspektivy arabisty oceňuji jak disertaci samu, tak pozornost, kterou v Teplicích věnují arabské klientele. Měl jsem kdysi možnost sledovat podobné snahy v Jáchymově, kde navíc pro kuvajtské pacienty zřídili

díwáníji, tj. místnost, kde si hosté posazení na koberci a opření o polštáře přátelsky besedují. Má zkušenost se poněkud liší od zjištění konstatovaných v disertaci ve věci citlivých témat (např. s. 86): pro Araby z konzervativních monarchií není vhodné ani ptát se na vlastní manželku, tedy na rodinu; diskuse o náboženství naopak někteří Arabové z Egypta, Sýrie apod. sami vyhledávají - je ovšem pravdou, že personál lázní je v jiném postavení, než v jakém jsem býval při takovýchto rozhovorech já. Jako velmi nestandardní mohu uvést některé poznatky o uvolněném chování saúdskoarabských žen, když byly samy bez mužů v Karlových Varech nebo i v Káhiře. Tím ale nijak nezpochybňuji správnost obecné orientace kontaktu uvedené v disertacích na základě praxe z Teplic.

Druhý okruh mých připomínek se týká jazyka disertace. Autorka dobře zvládá erudovaný odborný styl a své výklady napsala velmi pečlivě, zcela bez překlepů a jazykových chyb. Jako český rodilý mluvčí jen nevnímám dobře některé formulace nápodobící příliš kalkově angličtinu, např. *povšimnuté odchylky* (kap. 3.3.1, s. 12, 41 aj.); české sloveso *povšimnout si* přece nemá rekcii s akuzativem. A lze hovořit o *procesu povšimnutí*? Jde prostě o vnímání, percepci apod. Pro Čecha zní nepěkně také formulace typu *implementované designy úprav* (s. 72) namísto třeba „provedené úpravy“. Na druhé straně kvituji s pochvalou, že píše arabská „komunita“ (s. 9) a je si vědoma skutečnosti, že tento termín je nadužíván v sociologicky neoprávněných kontextech (např. jako souhrn muslimů v některé zemi).

Disertaci K. Kantarové pokládám za úspěšnou. Poznamenal jsem si několik míst a zjištění, která pokládám za přínosná a dobře formulovaná odborným jazykem. Práce má nepochybně svou cenu nejenom ve vztahu k praxi, ale i jako prohloubení teoretických přístupů k tematice mezikulturního kontaktu, která si v našem globalizovaném světě bude žádat rostoucí pozornost. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 27. května 2012

Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.